

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Румяна Божинова, ИИНЧ – БАН

На дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология,

Автор: Деница Георгиева Каприева

Тема: „Личностни характеристики и нагласи към професията сред българските актьори“

Научен ръководител: Проф. д.пс.н. Ирина Зиновиева

Актуалност на тематиката

Преди всичко трябва да отбележа, че избраната от Деница Каприева тема е подчертано дисертабилна по своя характер от научна гледна точка. На първо място тя е ориентирана към изучаване на един от най-интригуващите проблеми в областта на психология на личността, а именно изразеността на базисните личностни характеристики и тяхната отразеност върху нагласите, поведението и преживяванията на индивида в зависимост от средовите фактори.

На второ място дисертационната тема визира въпроса за личностните регулативни механизми във връзка с упражняваната от индивида професия. Това е една от най-актуалните изследователски ориентации с особено място в областта на трудовата и организационната психология. И накрая с особена значимост, освен от научна и от практическа гледна точка е това, че дисертационната тема е центрирана върху актьорската професия, която независимо от атрактивността, която носи е изключително слабо изучена, но често поставяща въпроса за проблемния тип поведение на индивида.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд обхваща 286 страници, в рамките на които са разположени три части, увод и заключение. Работата е добре структурирана, като съотношението между обема на отделните части подчертава емпиричния характер на работата. Добре е отразен цялостния изследователски процес от теоретичните предпоставки до резултатите с тяхната приносна стойност.

Познаване на проблема

В Първата част на дисертацията успешно са изведени теоретичните предпоставки на изследването. Тя се състои от две глави, като в първата от тях са представени основните променливи на дисертационното изследване - Големите пет, нарцисизмът, търсенето на силни усещания, удовлетвореност от

живота, увереност в собствените възможности, а също проблемите за рисковото поведение и преживяването на негативно отношение в професионалната среда. Проследяването на тези променливи в историческия план на тяхното извеждане и развитие впечатлява с изключителната си изчерпателност и информативност. То доказва високата осведоменост на докторантката върху базисните и съвременните изследвания в областта на психология на личността. В същото време обаче много широкото място, което им е отредено (60 стр.) предполага преувеличаване на значимостта на това общо представяне, снижава целенасочеността на тази част като цяло. Реално теоретичните предпоставки на дисертационното изследване са изведени във втората глава. В нея е анализирана актьорската професия и личностните характеристики във връзка със спецификата на актьорската професия и постигания в нея успех. Посочени са проблемите, които изискват по-задълбочено изучаване.

Постановка и методи

Във *Втората част* на дисертацията е очертан моделът на изследване, който е насочен към изучаване на връзката на избраните базисни личностни характеристики с рисковото поведение, професионалния успех и удовлетвореността от живота на актьора. Изведените хипотези подсказват, че основните изследователски задачи предполагат изучаване на изразеността на всяка от променливите, включена в модела и на всяка от връзките, които той визираща. Видима е амбицията на докторантката за широко проучване на личностния профил на актьора и неговото отражение върху поведението и постиганите резултати, както и на възможността чрез проектирания дизайн то да бъде реализирано.

Надеждността на изследването е максимално гарантирана по няколко начина. На първо място дизайнът на изследването предвижда включване освен на група от актьори и на контролна група от лица извън актьорската професия. Съответните извадки са подходящо подбрани и коректно представени. Осъществен е подчертано прецизен подбор на изследователските методи. Приложени са утвърдени в областта на психология на личността методи и е приложен факторен анализ при методите, които не са адаптирани за български условия или са новосъздадени от докторантката. Каприева и в тази част демонстрира широката си осведоменост и доказва, че всеки ход по отношение на осъществяването на изследването е сериозно премислен и подготвен.

Формално е прието всичко свързано с методи и извадка да бъде представено в тази част на дисертацията. В случая докторантката обаче е предпочела някои от тези съдържания да бъдат изложени в началото на третата част на дисертацията, където са разположени резултатите от изследването.

Резултати

Резултатите от изследването, изведени на базата на корелационен, честотен, регресионен анализ и Т-тест за независими извадки, са представени и обсъдени в *Третата част на дисертацията*. Изложението в тази част е добре структурирано. В рамките на осем параграфа последователно са представени резултатите от всички аспекти на дисертационното изследване. Отделна подчаст е посветена на интерпретацията им. Сравнението на актьорската група с

неактьорската контролна група дава възможност за извеждане на значими за актьорите тенденции в плана на личностния им профил и предикторите на рисковото поведение, на удовлетвореността от живота и на професионалния успех. Съдържателният анализ на отворените въпроси разкрива основни тенденции относно възприемането на успеха и трудностите в актьорската професия.

Положителен е стремежът на докторантката максимално детайлно и точно да опише и илюстрира резултатите за всяка от изследваните групи и сравнението между тях, както и коректно да ги интерпретира с оглед на издигнатите преди това хипотези и установени по-рано закономерности. Богатият материал, който съдържа тази част би добил по-голяма конкретност, ако завършва с общи изводи, които докторантката се е въздържала да направи.

Работата добива завършен вид с представените в края на дисертацията *заключение, оценка на приносите и ограниченията на изследването*, които освен излагането на обобщаващо виждане за изследването и резултатите от него, очертават и възможната им практическата приложимост, както и перспектива за бъдещи изследвания в конкретната област. Съществено е, че се подчертава необходимостта от подпомагане на хората упражняващи актьорската професия и в това отношение приложимостта на резултатите от конкретното изследване.

Приноси на дисертационния труд

- Приложен е сложен, комплексен модел на изучаване на изразеността на базисните личностни характеристики при индивида, упражняващ актьорския тип професия и тяхната връзка с рисков тип поведение, с преживявания професионален успех, с удовлетвореността от живота. Конкретният модел разширява изследователския поглед по отношение на индивидуалния психологичен профил, предсказуемост на поведението и съпровождащите го резултати в зависимост от професионалната принадлежност.
- По емпиричен път е очертан личностния профил на актьора в рамките на базисните личностни особености от Големите пет, Нарцисизъм, Търсенето на силни преживявания, Вяра в собствените възможности
- Установени са значими личностни детерминанти на : 1) Рисковия тип поведение при актьора, 2) Преживявания от актьора професионалния успех, 3) Удовлетвореността от живота при актьора.
- Разработени са две нови скали, с добри психометрични характеристики, за измерване на: 1) „Склонност към рисково поведение“ и 2) „Успех в актьорската професия“.

Наред с посочените по-горе достойнства заслужава да се отбележи, че конкретният дисертационен труд свидетелства за добрата осведоменост на докторанта по дискутираните проблеми, за умението и да систематизира и излага по подходящ начин емпирично изведени резултати. Добрият стил и език на изложението също повишава стойността на работата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предложеният от **Деница Георгиева Каприева** дисертационен труд на тема: „**ЛИЧНОСТНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И НАГЛАСИ КЪМ ПРОФЕСИЯТА СРЕД БЪЛГАРСКИТЕ АКТЬОРИ**“ свидетелства за изключително добрата ѝ теоретична подготовка, видими познания и умения в областта на методологията на психологичното изследване и подчертана сензитивност към значими от научна и социална гледна точка проблеми и ориентация към тяхното изучаване.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с убеденост да гласувам за присъждането на **Деница Георгиева Каприева** образователната и научна степен „Доктор“ по направление „Психология“.

16. 09. 2021 г.

Проф. д-р Румяна Божинова